

DE ZINVOLHEID VAN ONZE ECONOMIE IN KAART BRENGEN

Pleidooi voor een collectieve evaluatie van de maatschappelijke impact van het sociaal ondernemerschap

Een evaluatieprocedure¹ uitwerken verloopt niet onpartijdig. De bedrijven uit de SSE die deze procedure willen uitvoeren, moeten ook hun bijzonderheden tonen. De valorisatie van de maatschappelijke impact moet bovendien de bijdrage van activiteiten met een maatschappelijk nut en in het algemeen belang aantonen en moet er de aandacht op vestigen dat de bedrijven uit de SSE eerst en vooral “scheppers van welvaart” zijn en pas daarna “kostenveroorzakers”. Essentieel in het VISES-project is dat er een co-constructie evaluatieprocedure² ontwikkeld wordt voor de maatschappelijke impact, die aangepast is aan en rekening houdt met de bijzonderheden van de SSE (namelijk zijn “praktijken” dan zijn “resultaten”).

Evalueren heeft altijd al bestaan; het zijn de modaliteiten ervan die evolueren. Zo nam het evalueren naargelang de periode en de context verschillende vormen aan: interne procedures, collectieve procedures ontwikkeld met stakeholders, regels opgelegd van buitenaf enz. Op alle vlakken van de socio-economische activiteiten kunnen evaluaties uitgevoerd worden, maar de evaluatie van de maatschappelijke impact krijgt toch de meeste aandacht.

De evaluatie van de maatschappelijke impact is steeds vaker gebaseerd op kwantificeerbare of zelfs monetaire processen van maatschappelijke feiten. Door de ontwikkeling van *impact investing* en *venture philanthropy* trekt de Sociale en Solidaire Economie (SSE) inderdaad nieuwe spelers aan en zij vragen naar meer details over de resultaten van de bedrijven uit de SSE en over hun impact.

Zowel in Frankrijk als in België lopen de overheidsfinanciën terug en dit gaat gepaard met overwegingen over hoe de overheidsuitgaven geoptimaliseerd kunnen worden en een streven naar een zo groot mogelijke efficiëntie. De evaluatie van het overheidsbeleid en het beheren van de overheidsuitgaven ontwikkelden zich trouwens tegelijkertijd. Bepaalde werken tonen aan dat deze tendens hand in hand gaat met een verschuiving van *evaluatie* naar *metingen*³ en van het uitwerken van een *overheidsbeleid* naar *prestatiegerichte overheidsdiensten*. Deze veranderingen zijn echter niet onbeduidend. Ze veranderen namelijk de aard van de verzorgingsstaat.

¹ Een evaluatieprocedure bestaat uit verschillende stappen die door een onderneming doorlopen worden om de manier waarop ze haar missie(s) uitvoert en de gevolgen daarvan op de stakeholders te documenteren, te evalueren of te valoriseren.

² Het VISES-instrument telt 3 dimensies:

- Een dimensie “prototype”
- Een dimensie “begeleiding”
- Een dimensie “cocreatie”

³ Evaluaties draaien om het belang van het in vraag stellen van de waarde van het bestudeerde onderwerp. Metingen daarentegen plaatsen het bestudeerde onderwerp op een vastgelegde schaal.

Waarom de maatschappelijke impact onderzoeken?

OM “onze bijzonderheid OVER TE BRENGEN”

De **bijzonderheid** van bedrijven uit de SSE ligt voornamelijk in hun **praktijken**.

Het doel is wel degelijk om “de zwarte doos van de bedrijven uit de SSE te openen”, om zowel de praktijken als de resultaten te promoten en om er aan te herinneren dat het “hoe” (productie- en beheersproces, bestuur, doel) en het “waarom” (ethiek) even belangrijk zijn als de resultaten.

We willen aantonen dat de bedrijven uit de SSE niet enkel activiteiten en diensten aanbieden, maar dat de manier waarop ze dit doen ook strookt met hun waarden (solidariteit, de mensen centraal stellen, beperkte winstgevendheid enz.) en hun principes (participatief beheer en democratisch bestuur). De doelen die ze zichzelf opleggen en de maatschappelijke ambities die de basis vormen van hun missie zorgen voor een andere productiemethode van goederen en diensten, die overgebracht moet worden.

De bijzonderheden van de bedrijven uit de SSE maken het mogelijk om:

- opnieuw na te denken over de organisaties en de verschillende (soms verrassende) stakeholders te verenigen,
- de sociale en maatschappelijke uitdagingen aan te gaan,
- nieuwe oplossingen te bieden voor de maatschappelijke ambities door bijkomstige economische, maatschappelijke en culturele modellen uit te werken,
- het overheidsbeleid te ondersteunen,
- het maatschappelijk debat dynamischer te maken,
- het grondgebied te bestrijken en zo dicht mogelijk bij de bevolking te staan.

OM “onze toegevoegde waarde en onze maatschappelijke meerwaarde AAN TE TONEN”

Met dit instrument willen we **de interactie tussen de bedrijven uit de SSE en hun omgeving evalueren**, nagaan of ze in staat zijn om aan de essentiële noden van het grondgebied en zijn inwoners te voldoen en aantonen wat het nut is van hun acties en maatschappelijke ambities⁴.

OM “onze kijk op de maatschappij te TONEN”

De SSE heeft een visie op de maatschappij en de economie, maar ook **de ambitie om mensen te emanciperen**.

De SSE herstelt de verhoudingen tussen de economie en het sociale. De activiteiten van bedrijven uit de SSE kunnen niet enkel op basis van puur economische standaard- of prestatiecriteria beoordeeld worden (aantal jobs, aantal instellingen, loonmassa, omzet ...). Er moet ook gekeken worden naar de maatschappelijke en sociale veranderingen die ze teweeg kunnen brengen.

De SSE kan niet samengevat worden door haar economische vermogen op te noemen, maar wel door de impact die ze heeft op haar omgeving. Ze maakt van de economie opnieuw een vorm van relaties tussen mensen en zorgt voor een positieve balans tussen “economische impact” en “sociale impact”.

⁴ Onder “maatschappelijke ambities” verstaan we de projectie van een maatschappelijk ideaal.

OM “onze praktijken te VERBETEREN”

Naast evalueren wilt het VISES-project ook **instrumenten aanreiken** aan bedrijven uit de SSE **op het vlak van beheer en strategische ontwikkeling**. VISES wilt het maatschappelijk nut van het dienstenaanbod van bedrijven uit de SSE, dat gericht is op het welzijn van alle bevolkingsgroepen, bevorderen en vergroten. Overleggen over wat de bedrijven uit de SSE doen, waarom en hoe ze het doen, kan ervoor zorgen dat hun praktijken veranderen zodat nog beter aan de no(o)d(en) voldaan kan worden, en dit in overeenstemming met de doelen die ze zichzelf hebben opgelegd en met respect voor de waarden van de SSE.

De synergie tussen de spelers (onderzoekers/bedrijven/netwerken) van het VISES-project zal een gemeenschappelijk instrument opleveren waardoor de praktijken van alle bedrijven uit de SSE zullen verbeteren en alle spelers echte stakeholders van het proces kunnen zijn.

OM “onze vooringenomenheid te ERKENNEN”

Evaluatie is **een instrument om te bemiddelen en vooruit te gaan** en niet om te controleren of certificeren.

Het VISES-project heeft een visie over het evalueren van de maatschappelijke impact die:

- de wil en het actievermogen van bedrijven uit de SSE versterkt (die bevrijdt in plaats van op te sluiten) en die rekening houdt met hun complexiteit;
- vertrekt van de situatie op het terrein en die zinvol is voor de bedrijven uit de SSE;
- empowerment van de spelers mogelijk maakt.

Het instrument blijft ver weg van opties die de standaardisering en normalisering van praktijken bevorderen en die vooral evalueren wat makkelijk meetbaar is. Het instrument beperkt zich niet tot kwantitatieve methodes maar maakt ook gebruik van kwalitatieve methodes. Het zal de testresultaten van de 69 bedrijven uit de sociale en solidaire economie ook niet gebruiken om ze onderling te vergelijken.

OM “onze gemeenschappelijke identiteit te VERSTERKEN”

Het VISES-project heeft als doel **om een gezamenlijke cultuur en visie op te bouwen over de evaluatie en valorisatie van de maatschappelijke impact**, waarbij de nationale en regionale grenzen achterwege worden gelaten. De standpunten moeten gemeenschappelijk zijn en van de bedrijven zelf komen. De bedrijven worden aangemoedigd om van elkaar bij te leren en om hun gemeenschappelijk kunnen op het vlak van het analyseren van de evaluatie en valorisatie van de maatschappelijke impact te vergroten.

Hoe pakken we de evaluatie van de maatschappelijke impact aan?

DOOR “grensoverschrijdend SAMEN TE WERKEN”

De grensoverschrijdende coconstructie van het instrument is een troef. Het is een ongelooflijk voordeel om bestaand werk, expertise en middelen te kunnen delen en om een uitgebreid samenwerkingsnetwerk op poten te zetten met onderzoekers, federaties en bedrijven uit de SSE en financiers, waarbij we onze nationale en regionale grenzen achter ons laten. Dat is weer een stap richting een gemeenschappelijke identiteit voor de erg diverse bedrijven uit de SSE.

DOOR “SAMEN een concreet, relevant en operationeel instrument te MAKEN”

Opdat de bedrijven uit de SSE zich het instrument eigen maken en het ook gebruiken om hun maatschappelijke impact te meten, moet het vertrekken vanuit hun situatie en nuttig zijn voor hun en hun stakeholders.

Het VISES-instrument vertrekt vanuit het veld en dus vanuit de bedrijven. Het zorgt ervoor dat de bedrijven en hun stakeholders zelf opnieuw de uitdagingen rond de valorisatie van de maatschappelijk impact aangaan.

Het instrument wordt ontwikkeld in de bedrijven om aan hun verwachtingen te voldoen. Ze hebben dus zelf de resultaten in handen die eruit zullen voortvloeien.

Het instrument heeft dus als doel om:

- voor de hele SSE een antwoord te bieden op de maatschappelijke aspiraties.
- voor de bedrijven uit de SSE, op hun schaal, strategische valorisatie- en evaluatie-instrumenten te ontwerpen om:
 - 1°) hun interne praktijken te wijzigen zodat ze de doelen die ze zichzelf hebben opgelegd beter kunnen bereiken;
 - 2°) te kunnen spreken met al hun stakeholders (gebruikers, klanten, werknemers, private en publieke financiers);
 - 3°) hun praktijken te kunnen communiceren.

DOOR “het instrument TOEGANKELIJK TE MAKEN”

Indien het doel op termijn is dat alle bedrijven uit de SSE hun maatschappelijke impact valoriseren, dan moet **het instrument ontwikkeld door VISES begrijpelijk en toegankelijk zijn voor iedereen**, ook voor de organisaties wiens corebusiness niet de evaluatie van de maatschappelijke impact is ...

Zo zullen de 69 “testbedrijven” ervoor zorgen dat het instrument:

- aangepast kan worden aan de middelen, noden en beperkingen van de bedrijven uit de SSE;
- operationeel en makkelijk hanteerbaar is;
- gegevens oplevert die eenvoudig exporteerbaar zijn;
- kan evolueren doorheen de tijd;
- intern en in zekere mate ook extern gebruikt kan worden;
- met de instrumenten van de financiers gebruikt kan worden (onder meer met die van die financiers).

DOOR “ons overleg en werk OPENBAAR MAKEN”

Dit VISES-project is eerst en vooral een middel voor de verschillende partners om hun ervaringen op het vlak van evaluatie en valorisatie van de maatschappelijke impact te delen.

Maar **het doel is wel degelijk om een instrument voor te stellen dat door alle stakeholders erkend wordt.** Het gaat hier dus niet om een geïsoleerd instrument, dat losstaat van wat er elders ontwikkeld wordt. Dit instrument houdt in tegendeel rekening met wat er elders bedacht wordt en vertrekt vanuit de situatie van de bedrijven uit de SSE.

De bedoeling is om een coconstructie te creëren die openstaat voor anderen en dit in overleg met de financiële en institutionele partners van de SSE en met andere stakeholders.